

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТІЙКИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ ПРОЦЕСУ ІНТЕГРАЦІЇ КЛАСТЕРНОГО ТИПУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Купріянов І.А., магістр, Шкода М.С., к.е.н, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Анотація. У статті досліджується кластерні форми інтеграції та розвиток корпоративно-кластерних зв'язків. Авторська гіпотеза виходить з узгодження інтересів у форматі економічного кластера, що дозволяє сформувати точки економічного зростання і поширити тенденцію сталого розвитку на всіх суб'єктів даного взаємозв'язку. Запропонований підхід обґрунтовує доцільність формування конкурентних переваг корпоративних структур на основі інтеграції кластерного типу. Висновки і положення статті можуть служити методичною основою розробки та реалізації соціально-економічних програм регіонів.

Ключові слова: кластер, корпоративне управління, державна політика, координація, синергійний ефект.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЮ УСТОЙЧИВЫХ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ КОРПОРАТИВНЫХ СТРУКТУР НА ОСНОВЕ SWOT-АНАЛИЗА ПРОЦЕССА ИНТЕГРАЦИИ КЛАСТЕРНОЙ ТИПА В КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

Куприянов И.А., магистр, Шкода М.С., к.э.н, доцент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Аннотация. В статье исследуются кластерные формы интеграции и развитие корпоративно-кластерных связей. Авторская гипотеза исходит из согласования интересов в формате экономического кластера, позволяет сформировать точки экономического роста и распространить тенденцию устойчивого развития на всех субъектов данного взаимосвязи. Предложенный подход обосновывает целесообразность формирования конкурентных преимуществ корпоративных структур на основе интеграции кластерного типа. Выводы и положения статьи могут служить методической основой разработки и реализации социально-экономических программ регионов.

Ключевые слова: кластер, корпоративное управление, государственная политика, координация, синергический эффект.

FEATURES OF FORMING STABLE COMPETITIVE ADVANTAGES OF CORPORATE STRUCTURES BASED ON SWOT ANALYSIS OF CLUSTER TYPE INTEGRATION PROCESS IN KYIV REGION

Kupriyanov I., Shkoda M.

Kyiv National University of Technologies and Design

Abstract. The article investigates cluster forms of integration and development of corporate-cluster relations. The author hypothesis comes from harmonizing interests in the format of the economic cluster, which allows to form the points of economic growth and to spread the tendency of sustainable development to all subjects of this relationship. The proposed approach substantiates the expediency of forming the competitive advantages of corporate structures on the basis of the integration of the cluster type. The conclusions and provisions of the article can serve as a methodical basis for the development and implementation of socio-economic programs of the regions.

Keywords: cluster, corporate governance, state policy, coordination, synergy effect.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Діалектичну єдність координації та співпраці корпоративних структур, які базуються в економічних кластерах, розширює традиційні рамки економічної вигоди.

Розглядаючи управління корпоративною структурою базуючись на внутрішньому підході, можна побачити, що вигоди від фрагментарного лідерства можуть бути стерті витратами нерівномірності. У свою чергу, корпоративно-кластерний підхід управління корпоративною структурою дозволяє не тільки координувати дії на мікрорівні, але і сформувати більш стійкі економічні зв'язки на рівні галузі, ринку, регіону, що відбивається в можливості отримання синергетичного ефекту. Координація економічних процесів і географічна концентрація сприяють системній гнучкості та адаптивності в умовах ринку, стимулюють вдосконалення економічних процесів. Таким чином, економічний ефект від взаємовигідного співробітництва отримують всі учасники кластера, що сприяє зниженню сукупних витрат і прискорює реагування суб'єктів на різного роду ринкові коливання. Запропонований підхід обґрунтовує доцільність формування конкурентних переваг корпоративних структур на основі інтеграції кластерного типу. Висновки і положення статті можуть служити методичною основою розробки та реалізації соціально-економічних програм регіонів.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Особливості кластерної інтеграції вивчаються багатьма вченими, але варто відзначити, що вчені США одними з перших зайнялися дослідженням такого роду процесів. Видатним дослідником в цій області вважається Майкл Портер, відомий своїми роботами в сфері економічної конкуренції. Він характеризує кластер як групу сусідніх взаємопов'язаних компаній [7]. Янг Лоурен Е. визначає кластери як «Групи компаній, розташованих поруч» [2]. Вольфган Прайс охарактеризував кластер як «форму відновлення довіри між урядом і бізнесом» [8]. В Україні до питань пов'язаних з принципами роботи кластерних структур звертаються, такі науковці як Л.М. Ганущак-Єфіменко, М.М. Єрмошенко [3], О.М. Ніфатова [4], В.Г. Щербак [10].

Невирішені частини дослідження. Незважаючи на різноманітність підходів напрацьованих вітчизняних і зарубіжних вчених, щодо проблем формування та забезпечення ефективного функціонування кластерних структур, питання особливості формування конкурентних переваг корпоративних структур на основі кластерної інтеграції, досліджене недостатньо.

Мета дослідження. Особливості формування конкурентних переваг корпоративних структур на основі інтеграції кластерного типу.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування/ В умовах сучасних реалій міжнародних процесів економічного і технологічного розвитку властива висока інтенсивність, яка обумовлюється розвитком інтеграційних процесів. Слід відзначити, що інтеграційні процеси, а особливо регіональні, що розвиваються з початку ХХ ст. мають найбільш стійку динаміку зростання, а стратегія розвитку має виражений кластерний характер. Кластери перестають бути експериментальною інноваційною ідеєю і стають об'єктами досліджень й політики; при цьому предметом досліджень стають не окремі, а великомасштабні бази даних і теоретичні гіпотези, засновані на вивченні емпірики [3].

Підвищення конкурентоспроможності організацій в умовах інтеграційних процесів підтверджено зарубіжною та вітчизняною практикою. Перш за все, слід зазначити, що в умовах концентрації, кооперації, спеціалізації економічних суб'єктів формується стійкість ділових зв'язків, посилюється ділова активність, як у суб'єктів цих інтегрованих утворень, так і територій їх базування.

Завдяки кластерній формі інтеграції були утворені перші технопарки, концепція яких була затверджена законодавчо.

Міжнародний досвід створення та управління кластером [2, 7, 8] визначив прогресивний формат розвитку економічних суб'єктів, зосереджених на єдиній території і, що вступають в міжкорпоративну взаємодію.

У свою чергу, формування кластера є базисом для розвитку економіки [10].

Таким чином, кластерна політика орієнтована на розвиток сталого партнерства економічних суб'єктів, що вступають у взаємовигідні господарські зв'язки.

Слід зазначити, що сучасні підходи управління інтеграційними процесами кластерного типу повинні передбачати галузеву і регіональну специфіку розвитку територій, особливості корпоративного управління, а також регіональні, галузеві, ресурсні та інші фактори.

У свою чергу, створення кластерного середовища надає суб'єктам додаткові переваги в доступі до нових технологій, більш повному використанню ресурсів і отримання синергетичного ефекту, який, в свою чергу, є додатковим ресурсом, що формується в кластерному середовищі [9].

Економічний кластер або кілька кластерів виступають в якості рушійної сили в більшості регіональних економік [5].

Таким чином, кластерна інтеграція створює умови щодо посилення конкурентних переваг як суб'єктів кластера, які безпосередньо продукують економічні блага за відповідними домовленостями, і в цілому сприяє посиленню конкурентних переваг самого регіону, де безпосередньо сформований і розвивається кластер [3].

Постіндустріальні виклики розвитку вимагають пошуку збалансованого управління. Оскільки тенденція змін зачіпає як перебудову державного регулювання, так і менталітет бізнесу, необхідно сформувати комплексний збалансований механізм управління економічним розвитком, з одного боку, не обмежуючи свободу дій корпоративних структур, з іншого – забезпечуючи єдиний процесуальний підхід, що, в свою чергу, створить сприятливі умови для розвитку як економіки бізнесу, так і регіону в цілому.

Подібного роду постановка завдання вимагає збереження активності державного регулювання в створенні сприятливих умов для розвитку господарських зв'язків і сприяння поширенню тенденцій економічної активності.

Було проведено експертне опитування керівників підприємств по найбільш важливим умовам взаємодії і інтересам співробітництва в форматі кластера, на підставі якого представлений результат у вигляді SWOT-аналізу кластерної інтеграції корпоративних структур на підприємствах Київського регіону (табл. 1).

У формат online-інтерв'ювання увійшло 20 керівників, які об'єднані в групи:

перша група – керівники промислових підприємств (9 респондентів);

друга група – керівники науково-освітніх установ (2), фінансових організацій (3), ЗМІ (1), страхових (1) і логістичних (1) організацій;

третя група – керівники державних і муніципальних організацій (3 респондента).

Відбір ключових критеріїв SWOT-аналізу ґрунтувався на особливостях інтеграції кластерного типу.

Для оцінки критеріїв використовувалася 10-бальна шкала, де мінімальне значення дорівнює 1, а максимальне - 10.

На підставі SWOT-аналізу процесу інтеграції кластерного типу в Київській області були отримані результати, що визначають реалізацію організаційних пропозицій кластерного розвитку наступним чином:

- аналіз розділу «Сильні сторони» дозволив виявити зацікавленість суб'єктів у отриманні синергії, що є вирішальною умовою. При цьому слід зазначити, що наявність резерву виробничих потужностей і ресурсів забезпечить отримання синергії;

- аналіз розділів «Слабкі сторони» та «Загрози» показав, що існують жорсткі інструменти регулювання, які знижують зацікавленість суб'єктів у реалізації інтеграційної стратегії кластерного типу в регіоні, для цього, перш за все, слід почати спільні дії щодо усунення обмежень технологічної та інфраструктурної пов'язаності, вдосконалення механізму державного регулювання;

- за даними аналізу розділу «Можливості» очевидно, що в результаті реалізації інтеграційної політики кластерного типу можливе отримання високих результатів. При цьому необхідно розуміти, що цільові показники можна досягти за умови збалансованого

підходу проведення політики прямого і непрямого державного регулювання відповідно до інтересів корпорацій.

Таблиця 1

SWOT-аналіз реалізації інтеграції кластерного типу в Київській області

Критерії	Вагомість критерія	Група 1	Група 2	Група 3	Середнє значення	Результат
Сильні сторони мезорівень						
1. Освоєння резервних потужностей	0,2	5	6	8	1,9	Середній
2. Доступність ресурсів, мобільність	0,3	9	8	8	2,5	Високий
3. Отримання синергії	0,5	10	10	10	5	Вирішальний
Всього	1,0				9,4	
Слабкі сторони						
1. Обмеженість технологічної, інфраструктурної пов'язаності	0,2	7	8	6	1,4	Середній
2. Складність досягнення консенсусу	0,3	5	2	4	1,1	Середній
3. Невідповідність інструментів регулювання	0,5	2	3	3	1,3	Високий
Всього	1,0				3,8	
Можливості макrorівень						
1. Цільові (галузеві) політики: фіскальна, кредитна, бюджетна	0,2	6	7	6	1,3	Середній
2. Реалізація державних програм розвитку	0,4	10	9	9	3,7	Дуже високий
3. Розвиток інфраструктурної системи	0,4	8	7	9	3,2	Дуже високий
Всього	1,0				8,2	
Загрози						
1. Посилення монополізації	0,2	5	3	4	0,8	Низький
2. Жорсткі інструменти координації	0,5	6	7	8	3,5	Дуже високий
3. Зовнішньоекономічні загрози	0,3	7	5	4	1,6	Середній
Всього	1,0				5,9	

Джерело: систематизовано та розраховано автором.

При реалізації політики кластерної інтеграції слід також відзначити, що одним з важливих умов формування кластера є участь органів влади, при цьому принципи координування повинні забезпечувати ринкові умови економічного розвитку.

Подібний підхід сприятиме стратегічному розвитку векторних сегментів регіону: промислових підприємств і організацій сфери послуг на умовах вигідного партнерства.

На підставі проведеного SWOT-аналізу було виявлено, що поліпшення показників економічної діяльності господарюючих суб'єктів і в цілому економіки Київської області

можливе при створенні умов взаємовигідного співробітництва, гнучкого інструментарію координування економічних процесів в регіоні.

Розглянемо більш докладно основні стимули і напрямки формування кластера, а також його розвитку.

По-перше, однією з головних умов інтеграції є можливість отримання прибутку і розширення сфери діяльності корпоративних структур в результаті проведення інноваційної політики та комерціалізації пріоритетних проектів, вдосконалення сервісного забезпечення, компетентнісного підходу до управління персоналом.

По-друге, з точки зору державного регулювання досить важливим аспектом інтеграційних процесів є посилення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств векторних галузей, так званих точок зростання економіки. Важливими інструментами в цьому напрямку є вдосконалення нормативно-законодавчої бази, а також розвиток міжгалузевого співробітництва.

В ході реалізації кластерної інтеграції необхідно дотримуватися наступних принципів: підвищення мобільності господарських процесів, прискорення товарообміну, поширення філософії загального якості.

Реалізацію інтеграційних процесів кластерного типу рекомендується проводити комплексно, перш за все, з огляду на інтереси бізнесу і керуючись регіональними соціально-економічними пріоритетами.

Становлення і розвиток кластера, в першу чергу, пов'язаний з реалізацією стратегічного розвитку точок економічного зростання регіону, в зв'язку з чим ступінь збігу інтересів суб'єктів кластера стає найбільш актуальним питанням. Відповідно до теорії кластерів М. Портера, кластери впливають на конкурентну боротьбу [7].

Таким чином, кластеризація може стати найважливішою умовою в посиленні конкурентоспроможності підприємств і створить стимули економічного розвитку всього регіону. А значить, для активізації економічного підйому в регіоні необхідно дотримання принципів взаємовигідного співробітництва бізнесу.

При цьому міжгалузеві господарські зв'язки, сформовані на принципах кооперації забезпечать стабільність, безперервність господарської діяльності, а галузеві виробничі зв'язки, сформовані на принципах спеціалізації і концентрації, вплинуть на зниження витрат і забезпечать реалізацію інноваційної політики.

Послідовність дій по формуванню кластера, зазначені в табл. 2.

Відповідно до представленого опису, очевидно, що реалізація кластерної політики буде сприяти поліпшенню економічного клімату в регіоні, що, в свою чергу, позитивно позначиться на конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів і в цілому на економіці регіону.

При формуванні кластерної політики необхідно розробити систему показників для оцінки розвитку суб'єктів. Основні критерії для оцінки економічних процесів:

- зростання обсягу продажів (послуг);
- рівень витрат;
- динаміка прибутку і рентабельності;
- стан технічної бази та показники її модернізації;
- рівень підготовки персоналу та підвищення кваліфікації.

Дані параметри необхідно визначити для побудови загальної стратегії розвитку суб'єктів кластера. Передовий досвід показує, що інтеграційний механізм дозволяє досягти високих показників, якщо він реалізується відповідно до інтересів корпорацій. При цьому процес функціонування кластерного центру зводиться до підтримки корпоративно-кластерного розвитку за напрямками, які потребують підтримки: правовий, фінансовий, інформаційної та інших. Подібним координаційним центром може стати один із суб'єктів кластера: органи регіональної влади або громадські організації та корпоративні структури.

Однак слід виходити з того, що координатор повинен не тільки володіти широкими повноваженнями в форматі інформаційних, фінансових, інноваційних та інших питань, а також бути вельми зацікавленим в економічному розвитку всіх суб'єктів регіону.

Таблиця 2

**Послідовність управлінських процесів щодо реалізації кластерної політики на прикладі
«Кластеру легкої промисловості»**

Етап	Функції, операції	Постановка і досягнення завдань
1. Оцінка тенденцій розвитку	Моніторинг економічних показників	Удосконалення нормативної та правової баз
		Уніфікація збору і обробки економічних показників
2. Розробка програм розвитку в умовах інтеграції	Прогнозування, планування (в т. ч. Інтерстпроект, бізнес-план, SWOT-аналіз)	Розробка виробничих програм
		Охоплення ринку, ефект масштабу
		Проведення інвестиційної політики
		Проведення інноваційної політики
3. Оцінка інтеграційних заходів	Економічний ефект	порівняльна оцінка динаміки і структури витрат і доходу
	Синергетичний ефект	Визначення зниження витрат в умовах кластерної інтеграції
4. Забезпечення зростання конкурентних переваг суб'єктів кластерної інтеграції	Контролінг реалізації стратегій кластерного розвитку	Освіта координуючих центрів
		Створення єдиного інформаційного поля
		Розширення географічного позиціонування
		Проведення коригувальних заходів
		Узгодження інтересів між суб'єктами кластера
		Розробка механізму стійкого взаємодії

Алгоритм формування і управління кластером складається з чотирьох етапів, в форматі яких передбачається:

- узгодити інтереси і визначити пріоритети;
- провести галузеве регулювання;
- визначити кластерного координатора і комплекс його компетенцій;
- провести контролінг з відповідними коригуючими заходами.

Серед функцій, що забезпечують рішення пріоритетних завдань з боку координаційного центру, слід зазначити наступні:

- участь координатора в якості гаранта при реалізації кластерних політик;
- надання консультаційної підтримки при підготовці договорів, додаткових угод про виконання відповідних зобов'язань суб'єктами в умовах кластерної інтеграції;
- розвиток міжрегіональних і міжгалузевих зв'язків;
- вдосконалення нормативно-правової бази з метою забезпечення гнучкого взаємовигідного співробітництва підприємств на території регіону.

В ході реалізації зазначених функцій координатора кластеру необхідно володіти відповідними компетенціями прийняття рішень, мати можливість інтерактивної участі, комплексно, спільно приймати відповідні рішення відповідно з приватними і суспільними інтересами.

Слід зауважити, що в умовах існуючої макроекономічної нестабільності і зниження економічної активності бізнесу важливим аспектом стає забезпечення умов стійкого взаємовигідного розвитку корпоративних структур. Безпека операцій для партнерів або співробітників може залежати від ризикованих елементів [3]. Тому вирішення даного питання слід розглядати за наступними напрямками:

- створення сприятливого бізнес-середовища;

- сприяння галузевим розвитку;
- розробки та реалізації регіональних стратегій по найбільш пріоритетним напрямам: промислового, соціально-економічного, інноваційного розвитку, що, в свою чергу, обумовлює економічну активність регіону.

Проведення даного дослідження дозволило довести, що кластерна інтеграція має специфіку, яка сприятливо впливає як на стійкість господарських зв'язків між суб'єктами інтеграції, так і на рівень отримуваного ними доходу, в тому числі і синергії.

Достатня увага в зв'язку з цим має приділятися узгодженню інтересів і досягнення консенсусу, що, в свою чергу, сприяє отриманню синергетичного ефекту і посилення ринкових позицій. Динаміка розвитку виробництва дозволяє говорити про тенденції, що сприяють сталому розвитку економіки [5]. Оскільки процеси розвитку мають циклічний поступальний характер, то це безпосередньо вказує на необхідність розробки гнучкого інструментарію управління кластерними процесами.

Диференціація підходів управління кластером одночасно забезпечує стійкість зв'язків і створює умови вибору, самоорганізації суб'єктів кластера. На підставі викладеного очевидно, що активність участі координатора в кластерних інтегрованих системах повинна залежати від етапів життєвого циклу розвитку: так, на початкових етапах розвитку кластера, коли ділові зв'язки нестійкі і фрагментарні, дії координатора повинні бути досить активні і спрямовані на зниження інтеграційних обмежень і забезпечення умов взаємовигідного співробітництва.

Подібна участь може розглядатися як додатковий ресурс, необхідний на початковому етапі розвитку інтеграційних процесів. Далі, при сталому розвитку ділових зв'язків і перехід на наступний етап розвитку необхідно послаблювати вплив координатора, тим самим забезпечувати умови самоорганізації і розвитку інтеграційних зв'язків.

Відповідно до запропонованого інструментарію управління корпоративними структурами на основі кластерної інтеграції подібний процес послужить поштовхом до розвитку точок економічного розвитку регіону, які будуть поширювати імпульси активізації ділового середовища, що, в свою чергу, позитивно відіб'ється на розвитку суб'єктів інфраструктури кластерного простору і в цілому економіки регіону.

Висновок. На підставі проведеного дослідження щодо формування конкурентних переваг корпоративних структур на основі інтеграції кластерного типу сформулюємо наступні висновки:

- по-перше, необхідно брати до уваги галузеву і регіональну специфіку розвитку територій, особливість корпоративного управління, а також регіональні, галузеві, ресурсні чинники;
- по-друге, сприяти створенню умов взаємовигідного співробітництва;
- по-третє, забезпечувати економічну активність регіону на основі розробки і реалізації регіональних стратегій по найбільш пріоритетним напрямкам.

Очевидно, що для реалізації поставлених завдань вагомість участі держави не викликає сумнівів, проте необхідний перегляд адміністративних інструментів регулювання і регіонального управління.

Література

1. Aghion P. A Model of Growth through Creative Destruction / P. Aghion, P. Howitt // *Econometrica*. – 1992. – Vol. 60. – P. 323.
2. Лоурен Я. Технопарки и кластеры фирм / Я. Лоурен. – К.: ПЕРУ, 1995. – 121 с.
3. Єрмошенко М.М. Механізм розвитку інноваційного потенціалу кластерооб'єднаних підприємств: монографія / М.М. Єрмошенко, Л.М. Ганущак-Єфіменко. - К.: Національна академія управління, 2010. – 236 с.

4. Ніфатова О.М. Теоретичні основи брендингової діяльності в системі інтегрованих структур бізнесу / О.М. Ніфатова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. – 2016. – № 4. – С. 76–82.
5. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт; пер. с англ. – М.: Высшая школа экономики, 2010. – 256 с.
6. Портер М. Конкурентное преимущество / М. Портер; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 654 с.
7. Прайс Вг. Человеческое поведение. Фактор в прикладной экономике / Вг. Прайс // Перспективные исследования. – 1999. – № 2. – С. 3–16.
8. Удосконалення регуляторного середовища як передумова для залучення інвестицій в економіку України: матеріали Круглого столу / упоряд. Л.І. Воротіна та ін.; Європейський ун-т. – К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2007. – 132 с.
9. Федорко С.І. Управлінські інновації в системі інтегрованого управління розвитком транспортно-логістичних послуг [Електроний ресурс] / С.І. Федорко. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/350>.
10. Щербак В.Г. Формування інтегрованої системи ризик-менеджменту транснаціональними корпораціями / В.Г. Щербак, О.В. Щербак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 8. – С. 3–6.